

L'Escola Folk del Pirineu: un centre estable d'ensenyament de la música i dansa tradicionals

L'any 2010 es va crear l'Escola Folk del Pirineu · Tallers d'Arsèguel amb seu al municipi d'Arsèguel (Alt Urgell), com a centre dedicat a la formació i promoció de la música i la dansa d'arrel tradicional a les comarques del Pirineu. Mesos abans de la inauguració –divendres 5 de març de 2010–, es va signar un conveni de col·laboració entre el departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, l'Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida, l'ajuntament d'Arsèguel (propietari de l'immoble) i l'Associació Cultural TRAM (creadora del CAT, Centre Artesà Tradicionàrius, primer centre estable de música i dansa tradicional del país i gestora de l'Escola Folk del Pirineu).

Amb el terme *folk* volem expressar tot allò relacionat amb la nostra música i dansa tradicionals des d'una perspectiva contemporània que, sense menystenir la tradició, aporti noves propostes d'expressió de les nostres tradicions musicals. A l'Escola Folk del Pirineu ensenyem els instruments tradicionals –també, alguns d'estàndards– amb el material (cançons, melodies, balls...) que ens ha deixat la nostra tradició tot adaptant-lo i rellegant-lo amb les diferents aportacions, gustos, necessitats tècniques, conjuntures estètiques... de professors i alumnes.

El currículum pedagògic de l'Escola Folk del Pirineu és obert i flexible, adaptat a les possibilitats/necessitats de l'alumnat, alhora que potencia la diversió per mitjà de la música i la dansa. Sense deixar de banda el rigor en l'ensenyament tècnic dels instruments, l'Escola no té com a finalitat última la formació de professionals de la música tot i que quan es dóna el cas –i això passa!– d'alumnes que tenen un interès molt fort per l'aprenentatge de la música, instruments, llenguatge... hi posem especial cura per donar-los les eines necessàries per aconseguir més nivell tècnic i creatiu i estar preparats per seguir els seus estudis musicals en centres especialitzats.

Precedents

Abans d'explicar la gènesi de l'Escola Folk del Pirineu caldrà esmentar, per agraïment i perquè en som deutors, els primers cursets

Isidre Pelàez
i Dulcet, de
l'Associació Cultural
Tram i director de
l'Escola Folk del
Pirineu

d'acordió diatònic que l'associació Arsèguel i els Acordionistes del Pirineu van començar a organitzar l'any 1985 dins del festival Trobada amb els acordionistes del Pirineu i van servir de model a d'altres que es van fer arreu del país fins a la plena recuperació de l'instrument. També hem de recordar la Rosa Campà, que fou directora de l'Escola de Montellà (Cerdanya) i impulsora de la creació de les zones escolars rurals (ZER) a Catalunya. A Montellà aquest model escolar en el qual els pares s'implicaven en diferents tasques va fer possible, entre d'altres coses, que l'any 1990 un dels pares –Josep Lizandra, ballador i músic– comencés a fer classes d'acordió diatònic dins la mateixa escola. Poc després el seguiria la Georgina Fàbregas, mare d'una nova alumna. Les classes d'acordió diatònic i, més endavant d'altres instruments, es van poder fer també a l'Escola de Bellver de Cerdanya i a Montferrier (Alt Urgell). Anys després, l'Escola Folk del Pirineu va agafar el relleu d'aquesta iniciativa en el programa Folk a l'Escola que més endavant explicarem.

Inicis

L'any 1993 es va crear a la vila de Gràcia el CAT Centre Artesà Tradicionari per iniciativa de l'Associació Cultural TRAM (formada per músics i persones interessades en la promoció de la música i la cultura tradicional catalana). El CAT és el primer centre estable de música i dansa tradicional que es va crear al país i, a part de programar concerts i cicles de música, des dels seus inicis que programa tallers per a l'aprenentatge dels nostres instruments i danses tradicionals.

El mes de desembre de 1996, amb motiu de la cloenda del taller de danses del darrer trimestre dels tallers del CAT, es va proposar al seu professor, Ramon Cardona, fer una estada a Arsèguel per treballar amb més intensitat les danses apreses i exercitant-ne de noves. La proposta es va poder tirar endavant i una quarantena d'alumnes del centre van poder seguir aquesta primera experiència, on la convivència, el treball en comú i el fet de passar una cap de setmana en un entorn rural i amb activitats diverses van fer possible que aquest primer taller fos un èxit en tots els aspectes.

Fruit d'aquella primera experiència vam decidir programar periòdicament i en caps de setmana un seguit de tallers relacionats amb la música, dansa i cultura tradicionals aprofitant que Arsèguel disposava d'un alberg per allotjar-se i espais on desenvolupar les activitats. Per dur-ho a terme va ser cabdal la implicació i estreta col·laboració de l'associació abans esmentada, Arsèguel i els Acordionistes del Pirineu amb l'Artur Blasco al capdavant.

És, doncs, a partir de l'any 1997 que es comença la programació del que anomenarem Tallers d'Arsèguel amb diverses propostes que es van repartir entre la primavera i la tardor d'aquell mateix any. A part dels nostres instruments i danses tradicionals (acordió diatònic, gralla, danses d'arreu, del Pirineu...), comencem tocant altres aspectes de la cultura tradicional com la construcció d'iconografia tradicional (capgrossos, gegants, bestiari...) o la creació de colles de diables o correfocs. Des d'un bon començament Tallers d'Arsèguel va tenir excel·lents professionals de l'ensenyament de les diferents matèries proposades. De forma especial, ens va encoratjar el fet que el departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya a través del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana i l'Aula de Música Tradicional i Popular ens encarreguessin, dins la novella programació,

l'organització i gestió del seminari de treball *Balls i danses a la plaça* adreçat a músics i animadors de dansa de grups de música tradicional on treballarien l'aprenentatge, informació i criteris per a la utilització d'un repertori de danses catalanes. Amb el temps es va anar augmentant el nombre i diversitat de tallers programats.

Primeres idees d'un projecte

L'any 1999, el govern municipal va fer els passos per aconseguir una línia d'ajuts que s'oferia a les administracions municipals d'entorns rurals per a locals socials, habilitació de les seues municipals, etc. Per poder annexar-ho al dossier que acompanyaria la petició, se'ns va demanar un text que expressés la necessitat de tenir aules per garantir el futur dels tallers que programaven de feia uns anys. És en aquell moment que neix la necessitat d'estructurar la idea de creació d'una escola de música tradicional. Onze anys més tard es va fer realitat.

Els diferents programes pedagògics

1. Tallers d'Arsèguel·Estades-taller de cap de setmana
2. Colònies per a joves intèrprets folk
3. Folk a l'escola
4. Tallers especialitzats

1. Tallers d'Arsèguel · Estades-taller de cap de setmana

Amb aquest programa es van iniciar l'any 1997 les activitats que durien a la realització de la seu i les activitats de l'Escola Folk del Pirineu-Tallers d'Arsèguel. Any rere any es van programar les estades taller fins al 2013, quan en vam canviar el model i la periodicitat. Setze anys en què es van programar tot un seguit de tallers molt especialitzats, tant aquells que arrossegaven molta gent com

Assaig, 2008

Colònies, 2004

Concert, 27 juliol 2008

Concert

Concert

Concert

Concert

Concert 2009

aquells molt minoritaris. D'acordió diatònic es va acabar programant tres tallers diferents segons el nivell (inicial, mitjà i avançat); violí tradicional, gralla, flabiol, sac de gemecs, danses d'arreu, danses del Pirineu, danses del País Valencià, respiració per a instrumentistes de vent, l'arranjament en la música tradicional, la minoritària viola de roda, modelatge i construcció d'iconografia tradicional, conjunt instrumental per a gralla i percussió, construcció d'instruments a partir de materials de reciclatge...

En els tallers instrumentals els alumnes acabaven enregistrant un disc amb el material après, i en els nivells inicial i mitjà se'ls donava un disc enregistrat pels mateixos professors que els serviria de recordatori per a l'estudi un cop acabat el taller.

Tallers d'Arsèguel es van fer també a Tui-xent (Alt Urgell), Esterrí d'Àneu (Pallars Sobirà) i la Vall de Boí (Alta Ribagorça).

2. Colònies per a joves intèrprets folk

Adonant-nos que, amb el temps i per diferents iniciatives pedagògiques, s'havia aconseguit que existís un nombrós grup de joves músics tradicionals als nostres pobles i viles —de manera especial, l'Alt Urgell i la Cerdanya—, vam voler agrupar-los perquè toquessin plegats. Va ser un principi lent però en constant augment. Van néixer sense tenir punts de referència on agafar-nos però vam crear una manera de fer amb uns trets característics que encara són els que ens mouen: com totes les colònies, la convivència entre companys; una especialització, la música tradicional; un objectiu, la interpretació d'un concert i un ball davant del públic assistent durant la cloenda del festival Trobada amb els acordionistes del Pirineu.

Aquestes Colònies van iniciar-se l'any 2002 i des de la primera programació, l'equip

escriu una suite de concert expressament per als joves músics inscrits. Una suite basada en temes tradicionals o d'autor però sempre des del vessant de la música d'arrel. Amb tots els músics inscrits es forma una orquestra que és conduïda per un director.

Cada any la suite de concert tracta un tema concret (músiques d'Europa, rius del món, éssers fantàstics del Pirineu...) i sobre aquest tema es basen els diferents treballs i activitats de l'estada, siguin jocs, el nom de l'orquestra i la mateixa escenografia que els acompanyarà el dia del concert públic. Els darrers anys hem tingut la presència de cantants i grups professionals que han estat acompanyats per les diferents orquestres. Enguany, el 2014, hem tingut la companyia dels escriptors i poetes Albert Villaró, Teresa Colom i Joan Graell. Fins a l'any 2006, les Colònies per a Joves Intèrprets Folk es feien durant una setmana amb els inscrits agrupats en un torn, però l'augment en les inscripcions ens va obligar, a partir del 2007, a programar dos torns. A part de l'augment d'inscripcions ens vam adonar que els músics repetien cada any, fins al punt que no hi podíem deixar entrar els més petits i això ens va fer decidir posar el topall dels 18 anys com a límit.

Cal destacar que els inscrits que han assistit a les Colònies per a Joves Intèrprets Folk han estat provinents del Principat de Catalunya, el País Valencià i el Principat d'Andorra.

Heus ací, les diferents estades amb les seves orquestres i suites:

2002 FREAK&DO FOLK (17 músics) – *Festa Major en un poble del Pirineu*

2003 UPALI FOLK (35 músics) – *La ruta de l'acordió*

2004 DO-RE-MI-FA-FOLK (49 músics) – *Pirineus*

2005 FOT-LI FOLK (57 músics) – *Éssers fantàstics del Pirineu*

2006 SOM ES FOLK (73 músics) – *Europa. Tradicions musicals*

2007 TO CATALÀ (87 músics) – *Un tomb pels Països Catalans*

2008 A CONTRACORRENT (91 músics) – *Rius i músiques del món*

2009 PICA BEN FOLK (117 músics) – *Feines i oficis*

2010 A PEU DE MUNTANYA (121 músics) – *El Piemont. La seva cultura i música*

2011 ORQUESTRA 10 N'HI DO (125 músics) – *La suite 10*

2012 ORQUESTRA LA COIXA (128 músics) – *Mestres solistes (amb el grup Kaulakau)*

2013 ORQUESTRA LLUMS DEL NORD (124 músics) – *Suite nòrdica*

2014 "EL VERS DINS LA MUNTANYA" (134 músics) – *Suite pirinenca (literatura i cançó popular)*

En les Colònies per a Joves Intèrprets Folk 2014 han treballat, repartits en dos torns, catorze monitors de lleure i catorze professors de les diferents seccions instrumentals.

3. Folk a l'escola

Folk a l'Escola, iniciat el curs 2007-2008, ha arribat aquest 2014 a la setena edició.

Folk a l'Escola és el programa pedagògic que posa a l'abast de tothom l'aprenentatge dels instruments i danses tradicionals. Un equip de catorze professors s'acosta a les viles i pobles del Pirineu per impartir les diferents matèries proposades.

L'ensenyament es fa tant en tallers col·lectius com en classes individuals i va adreçat des de la mainada fins als adults.

Les classes, en general, es fan a les aules de les escoles i en horaris extraescolars. També,

en alguns casos, en locals públics. Entre les matèries impartides trobem: acordió diatònic (sensibilització, inicial, mitjà i avançat); acordió cromàtic de botons; clarinet; flauta travessera; flabiol i tamboré; gralla; guitarra; guitarró; llenguatge i informàtica musical; mandolina; percussions tradicionals; piano; sac de gemecs; tarota; violí; orquestra comarcal (dels més petits); grup instrumental.

En l'aspecte pedagògic, els alumnes de Folk a l'Escola, sigui quina sigui la seva residència, són alumnes del mateix centre i comparteixen professorat i repertori. En l'aspecte econòmic, paguen el mateix tant els que viuen a prop dels centres com aquells que estan més allunyats. El mapa sonor de Folk a l'Escola abasta tres demarcacions, Barcelona, Girona i Lleida, i sis comarques, l'Alta Ribagorça, l'Alt Urgell, el Berguedà, la Cerdanya, el Pallars Jussà i el Pallars Sobirà. I l'equip d'ensenyants es desplaça a Alp, Arsèguel, Bellver, Castellciutat, Ger, Lles, Llivia, Martinet, Meranges, Montellà, Montferrer, Organyà, Prats i Sansor, Prullans, Sant Julià de Cerdanyola, la Seu d'Urgell, Valls d'Àneu i Vall de Boí (aquestes dues últimes amb gestió pròpia). Hi afegirem la Pobra de Segur i la Vall Fosca el curs 2014-2015. Folk a l'Escola edita part del material pedagògic en forma de quaderns de repertori i exercicis tècnics.

4. Tallers especialitzats

El recanvi a la programació dels tallers de cap de setmana són els tallers especialitzats de periodicitats quinzenal i mensual. Aquests últims, per la periodicitat i la intensitat dels tallers, fan possible que inscrits amb residències allunyades d'Arsèguel s'hi inscrivin.

De periodicitat mensual trobem els tallers d'improvisació modal, danses i els de cançó tradicional. Quinzenalment, a l'escola es programa un taller anomenat *Grup pirinenc de percussió* amb l'objectiu futur de crear una formació estable de percussió pirinenca que inclourà també la veu. Dins dels tallers especialitzats, els cursos 2011-2012 es va programar el curs d'estiu *De la creació a l'enregistrament musical* adreçat a majors de 18 anys. L'objectiu del curs era aprofundir en la música tradicional/folk a partir del treball d'un repertori divers, el seu enregistrament discogràfic, el disseny gràfic del disc, la relació amb els mitjans de comunicació i la presentació pública en concert. Per a les diferents tasques, el grup va crear comissions especialitzades i va estar acompanyat i assessorat per a cada registre per un especialista de l'equip de l'Escola Folk del Pirineu. Van treballar:

1. Repertori: 7 temes compostos/arranjats per tres compositors de música tradicional. Set temes amb característiques musicals diverses.
2. Enregistrament: 3 dies i mig per a l'enregistrament, mescla i masterització dels temes.
3. Disseny: a partir de les idees que van sorgir, treballaren en el disseny i la realització de la caràtula, llibret i etiqueta del CD.
4. Difusió/comunicació: en contacte permanent amb els diferents mitjans de comunicació, els informaven de les diferents fases del projecte. Van treballar en les diferents xarxes socials per informar del desenvolupament del projecte.
5. Presentació pública: van preparar i realitzar una roda de premsa amb els diferents mitjans i públic en general per explicar i presentar el treball. El darrer dia van fer la presentació pública amb un concert en directe.

Aules. Biblioteca. Mediateca. Aula d'assaigs i danses. Estudi d'enregistrament.

Les instal·lacions de l'Escola Folk del Pirineu són obertes als grups de música per a assaigs de preparació d'enregistraments discogràfics o de noves produccions artístiques.

El 2012 el grup RIU va preparar el seu nou espectacle durant una estada d'una setmana. El passat 6 de novembre, la formació Inxa Impro Quartet, guanyadora del Premi de la Fira de la Mediterrània de Manresa 2014, va treballar el nou projecte oferint un assaig concert a la mateixa Escola Folk amb una bona assistència de públic.

A final d'abril el grup finlandès WE / BLOW va fer una estada assaig a l'Escola Folk i, aprofitant l'avinentsa, es va programar un taller de música d'Escandinàvia i Romania i un concert assaig obert a tothom.

Durant els mesos de març i abril, el músic Arnau Obiols i el poeta Joan Graell han estat preparant a l'Escola Folk el concert de bateria i poesia en commemoració de l'Any Vinyoli que se celebra enguany i que van presentar a la Seu d'Urgell. Una segona actuació els va portar a oferir-nos el mateix concert a Escola Folk del Pirineu.

És seu del grup de vent TORB i de l'orquestra petita de l'Escola Folk, Comarcal Pirinenca.

En les activitats a l'Alt Urgell i Cerdanya, és seu de l'Associació de Dones Acordionistes i Percussionistes del Pirineu.

El grup pirinenc El Pont d'Arcalís ha enregistrat durant el mes d'agost i setembre el seu últim treball discogràfic, *La Seca, la Meca i les Valls d'Andorra*.

L'Escola Folk del Pirineu disposa d'una biblioteca especialitzada en música tradicional oberta a la consulta. També en el mateix espai trobem la mediateca, que ens serveix per fer

Concert, 2009

Curs de percussió, 2009

Mediateca, 2014

Primeres colònies, 2002

Primeres colònies, 2002

Taller d'acordions a Barruera, 2009

classes d'informàtica musicals, composició i arranjament musicals i llenguatge musical aprofitant el maquinari informàtic i un programari de música especialitzat.

Bé, i per acabar, estem treballant en la programació del VIII FOLK a l'escola · Curs 2014-2015, les XIV Colònies per a joves interprets folk, els tallers de cançó tradicional, Grup Pirinenc de Percussió, Grups Instrumentals Folk, Orquestra Comarcal Pirinenca.